

Ota Pavel (1930 – 1973): Povídky (ze souboru *Jak jsem potkal ryby aj.*) (vyšlo 1974)

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům

Můj povedený tatínek mě jednou vzal pokládat šňůry. Vypracoval skvělý a hlavně smělý plán, jak zaručeně dostaneme úhoře. Položíme šňůry do tahu pod Palouk do větší hloubky. Naklademe návnadu do míst, kudy úhoři potáhnou proti proudu, a naservírujeme jim podle tatínka takovou hostinu, že se jí neubrání. Úhořů budeme mít tolik, že je dáme k řezníkovi vyudit. Tatínek mi řekl:

„Uzení úhoři jsou ze všeho nejlepší. Ty můžeš jíst celý rok.“

Tatínek také říkal, že musíme počkat na vhodnou dobu. Až zmizí měsíc a zatáhne se obloha a hvězdy budou spát. A také až se trochu zdvihne a případně zakalí řeka, až bude malý zákalek.

Zatím jsme konali horečné přípravy. Rozstříhali jsme dvě fungl nové šňůry na prádlo a brousili pilníkem hroty háčeků, aby správně vnikly do úhořích tlamiček. Opatřovali jsme návnadu. Zašli jsme na potok a nacyhtali překrásné rybičky, střevle potoční. (...) Tatínek dokonce prohlásil, že se z toho úhoři podělají. V Luhu jsme strejdovi Proškovi zničili rýčem málem celou zahrádku, abychom našli pár rousnic. Ale byli jsme perfektně připraveni a vybaveni.

Začalo hustě a vydatně pršet a můj tatínek si mnul ruce. Dešťová voda se na polích a lukách zakalila, nesla s sebou do řeky utopené rousnice, zmáčené koníky a nabobtnalé mšice. Ve vodě už čekaly ryby a cpaly si břicha. Objevil se zákalek, podle břehů tekly první tmavé vody. Na přívoz přišla tehdy nějaká návštěva, hřála se promoklá u kamen, tatínek před nimi nechtěl mluvit a jenom na mě občas mrkal, že nastává ta pravá doba.

Za šera jsme se vytrahli. Na nohou gumáky, na sobě gumové pláště a v srdcích naději. (...) Nevím, jak dlouho jsme šli, ale bylo to strašný. Kluzké kameny a hluboké srázy, větve šlehající do obličeje a padající déšť. Postupně jsem dostával zlost na tatínka, který se občas otočil a zamumlal něco jako: „To je ten pravý čas.“

Na Palouk je daleko i za bílého dne, to vám každý z Luhu potvrdí, i Vlkovic, Pavlíčkovíc. Nechápal jsem, proč jsme nepoložili šňůry rovnou u přívozu, když k řece v takovém nečase nikdo nepáchne. To tatínek, přál si mít ty hlubší a tažné vody.

Po dlouhé době jsme stanuli na Palouku. Tatínek položil řízkovničku se střevlemi a vyndal z batohu šňůru. Obrátil se na mě a zase řekl:

„Krásná noc. Naservírujeme jim to, že se z toho podělají.“

Chytl ho ten pravý pytlácký zápal a vášeň. Napichoval střídavě návnady. (...) Skončil akci a přikázal mi:

„Svlíkni se!“

Svlékl jsem se a ohlížel se po řece. V okrajích a v odlesku měsíčního světla jsem viděl, jak stoupá. Jak se stvoly trávy houpají a klesají do vody, jak se stébla ohýbají, kývají a směřují dolů po proudu. Sundával jsem si kalhoty a tiše jsem řekl:

„Tatínku, ta řeka stoupá.“

Nevím, jestli mě slyšel, ale vůbec na má slova nereagoval. Stál jsem na břehu v tom stavu, v jakém mě maminka přivedla na svět, a bůhvíproč jsem si přikrýval přirození. Tatínek povídal:

„Vezmi tu šňůru a jdi s ní do řeky. Až bude napnutá, tak pusť kámen.“

Pořád jsem stál. Zaslých jsem, jak uprostřed řeka hučí. Dostal jsem strach. Stál jsem jak mezek, kterého nutí jít tam, kam se mu vůbec nechce. Ale neměl jsem sílu říci, že tam nepůjdu. Tatínek řekl:

Jdi a neboj se. Jsi můj syn. Jsi přece po mně."

Vzal jsem kámen a podíval jsem se po něm. Zřejmě měl už taky strach, ale bylo mu líto těch ztracených investic. Vždyť jsme těžce chytali střevle, zahrádku jsme málem zničili a rozstříhali jsme dvě prádelní šňůry. Mluvil pořád o úhořích a nechtěl to vzdát. Hlavně si nechtěl připustit, že jsme k té řece přišli pozdě, když už voda stoupla.

Vkročil jsem do řeky. První pocit nebyl zlý. Voda mě lechtala do lýtek a potom do kolen. Jemně proudila podle břehu a pospíchala do větších proudů. Když mi vystoupila k boku, uvědomil jsem si, jak proud sílí. (...)Voda mi sahala k pupku a pak k prsům a chtěla mě odtrhnout ode dna. A on křičel:

„Jdi dál! Už to bude!"

Smrt krásných srnců

„Holane, pojď se mnou. Ty se přece pamatuješ na ty buřtíky, co jsem ti vozil. Pojď, kamaráde.“

Holan seděl, jenom mrkal očima a prohlížel si dál mého tátu. Bylo jasné, že s ním nepůjde, nešel nikdy s nikým. Můj tatínek ho znovu prosil, jako neprosil nikdy nikoho, ale marně. Říkal mu Holane, Holanečku, ale bylo to zbytečné. Pak už začínal být zoufalý a byl na pokraji toho stavu, kterému se říká šílenství. Vyndal z kapsy tu malou plátěnou hvězdu JUDE a ukazoval ji Holanovi a křičel:

„Já jsem teďka Žid a žádný buřty nemám. Sám bych nějaký potřeboval. Jsem Žid a potřebuju pro můj báječný kluky maso a ty mi ho musíš opatřit!“

Pak mu tekly slzy, otočil se a šel k pěšince, vedla na ostrov. A posílal Proška i Holana ke všem čertům. Rozhodl se jít dál, už nikdy se nepodívat na tu bílou chalupu, sbalit celtu, náradí a jet domů beze všeho. Ale na začátku cestičky to přece jen nevydržel a otočil se.

Oči psa a člověka se střetly. Dívaly se na sebe dlouho, snad celý věk, světla v nich zhasínala a rozsvěcovala se, a co si říkaly, to se nikdo nedoví, protože jsou oba mrtvi, a i kdyby byli živi, nikdo by se to nedověděl, protože oni sami to stejně nevěděli. Snad nadávali na psí život, snad na židovský, ale to je všechno snad. Holan vstal, protáhl se a šel líně jako obyčejný převoznický pes za svým tatínkem, jako by mu odjakživa patřil. Na pěšince se změnil v toho vlka.

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu; B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Význam otcovství a rovnoprávnost

Zatímco Den matek a Den dětí patří mezi nejznámější významné dny u nás, na Den otců se stále trochu pozapomíná. Přitom dobrý otec má v našem životě nezastupitelnou úlohu. Dítě k dobrému vývoji potřebuje ženský i mužský vzor, synové na tátově příkladu vidí, jak se má chovat správný muž jako otec i jako partner, pro dceru je zas táta prvním partnerem, kterého v životě má a podle jeho vzoru si v dospělosti vybírá svoje partnery. Pouhý mužský nebo ženský vzor však nestačí. Pro dítě je zásadní vidět mámu a tátu v interakci, vidět, jak spolu komunikují, jak umí řešit rozdílné názory, v čem spolupracují a v čem jsou odlišní. Dítě tak dostává vzor partnerského vztahu i vzor rodiny, podle kterého se pak bude chovat v rodině vlastní. Bohužel spousta rodičů a ještě více samotných otců si důležitost těchto vzorů a vztahů vůbec neuvědomují.

Styl 2. textu je publicistický. Jak byste se dívali na oslavy Dne otců? Jaké byly vztahy v rodině Popperových? Tatínek – maminka a rodiče – děti? Porovnejte s dneškem.

Ota Pavel (2. 7. 1930 Praha – 31. 3. 1973 Praha)

Český novinář a spisovatel, původním jménem **Otto Popper**. Autor **reportážních povídek** z oblastí **sportu** a **autobiografických próz** s tématy z vlastního **dětství**.

Ota Pavel se narodil jako nejmladší ze tří synů v rodině obchodního cestujícího Leo Poppera, jenž byl židovského původu a pracoval pro československé zastoupení švédské firmy Electrolux – prvního evropského výrobce elektrických vysavačů.

Rodina jezdila na letní byt do malebného, přírodně hodnotného kraje kolem řeky Berounky (dnes v Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko). Pod vlivem rodičů – zejména tatínka – si Ota Pavel vytvářel silný **vztah k přírodě, k rybaření, ke sportu**.

Když v r. 1939 Němci krátce před vypuknutím Druhé světové války okupovali České země a nastolili tu mj. antisemitské zákony, rodina Popperových se odstěhovala z Prahy do odlehlého **Buštěhradu** mezi Prahou a Kladnem; V Buštěhradu Ota absolvoval druhý stupeň základní školy. V červnu 1942 se rodina Popperových stala nechtěnými svědky brutální nacistické likvidace blízké sousední obce Lidice a zmasakrování jejích mužských obyvatel – Lidice byly totiž omylem obviněny z účasti na úspěšném atentátu na prominentního nacistu Reinharda Heydricha.

Otův otec i oba starší bratři byli později deportováni do nacistického koncentračního tábora; všichni tam naštěstí přežili.

Ota Pavel se v r. 1944 stal hornickým učněm, ale po válce, když se Popperovi opět shledali, přestěhovali se zpátky do Prahy. Ota si postupně doplňoval vzdělání (maturoval 1960) a v r. **1949** začal pracovat v **Československém rozhlasu**; posléze tam působil ve **sportovní redakci** a tato

specializace mu již zůstala. Rodina si počestila příjmení na *Pavel*. Ota pracoval od r. 1956 v **časopiseckých redakcích** (*Stadion* a *Československý voják*). Byl ženatý, s manželkou Věrou (1924 – 1993) měli tři syny.

Se **sportovními kluby** Pavel často cestoval do zahraničí. V r. 1962 doprovázel český fotbalový tým Dukla Praha na 2. ročník Amerického poháru, což byl euro-americký turnaj vynikajících klubových mužstev, jenž měl ve Spojených státech zpopularizovat kopanou. Dukla v letech 1961 – 1964 tento turnaj čtyřikrát vyhrála a Ota Pavel jí tematicky věnoval svou první knížku – soubor reportážních povídek ***Dukla mezi mrakodrapy*** (1964). Žánr **reportážní povídky** se pro Pavla stal typickým. Jako hlavní téma si zvolil literární portréty vynikajících sportovců současnosti či nedávné minulosti; zúročil i fakt, že s některými navázal osobní přátelství (např. s fenomenálním vytrvalostním běžcem Emilem Zátopkem).

Pavel psal s citem pro **obecně lidské poselství velkých sportovních výkonů**, novinářskou věcnost prolínal s dramatizující příběhovostí, využíval svůj talent pro jazykově vytríbené a přitom bezprostředně působící vypravěčství. Tak **spojil** na vysoké úrovni **oblast umělecké a publicistické prózy** a zařadil se **mezi velké české žurnalisty** a zároveň **povídkáře** Jana Nerudu, Karla Poláčka, Karla Čapka a Františka Nepila (tvořícího chronologicky souběžně s Pavlem).

V r. 1964, během pracovního pobytu na zimních olympijských hrách v rakouském Innsbrucku, však u Pavla vypukla duševní choroba (zřejmě bipolární porucha), která jej odsoudila k invalidnímu důchodu (od r. 1966) a k častému pobývání v psychiatrických léčebnách. Právě v tomto období však Pavel napsal své **další, rovněž úspěšné a ceněné knížky**: v posledních z nich se ohlížel do svého **dětství**. I zde rozvinul předchozí bohatou tradici, tentokrát českých **příběhů o rodičích a dětech** (F. Háj, Karel Poláček a mnozí další) a navíc v nich zachytil přechod z rozmarné atmosféry masarykovské první republiky do tísnivého ohrožení německým fašismem.

Zemřel na srdeční selhání.

Na Otu Pavla a celou rodinu Popperových vzpomínali v knížkách manželka Věra, syn Jan i bratr Hugo.

Některá díla:

Soubory reportážních povídek se sportovní tematikou ***Dukla mezi mrakodrapy*** (1964), ***Plná bedna šampaňského*** (1967), ***Syn celerového krále*** (1972);

Soubory vzpomínkových povídek s tematikou dětství ***Smrt krásných srnců*** (1971), ***Jak jsem potkal ryby*** (vyšlo 1974); podle některých z těchto próz byly natočeny televizní film ***Zlatí úhoři*** (1979; scénář a režie Karel Kachyňa, v roli tatínka Vladimír Menšík) a film ***Smrt krásných srnců*** (1986; scénář a režie Karel Kachyňa, v roli tatínka Karel Heřmánek).

Ota Pavel: *Plná bedna šampaňského*

Konečně stanul na startovní čáře vedle světového rekordmana Heina. Ještě mnohokrát běžel se soupeři a proti rekordním časům, ale tohle byl jeho nejtěžší závod života. Naplněné hlediště vítalo Heina, jenž v Helsinkách nikdy neprohrál a nesl dál pochodeň slavných severských běžců Kolehmainena, Nurmiho, Ritoly, Hágga. Ještě nevyběhli, a obecenstvo už skandovalo: „SUOMI! - FINSKO!“ Náhle si uvědomil, že dnes vlastně proti němu poběží nejen Heino,, ale celá tato sportovní země, celý sportovní sever Evropy, který se nechce smířit s koncem své slavné běžecké nadvlády.“ - **úryvek z povídky *Jak to tenkrát běžel Zátopek***.

